

ВІСНИК

УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ
БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ

2(29)'2010

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ
**Вісник Української академії
банківської справи, 2010, № 2(29)**

Науково-практичний журнал
Заснований у 1996 році. Виходить двічі на рік.
Реєстраційне свідоцтво КВ № 13645-2619 ПР
від 26.12.2007

Редакційна колегія:

д-р екон. наук, проф. *А.О. Єпіфанов*
(головний редактор);
д-р екон. наук, проф. *С.М. Козьменко*
(заступник головного редактора);
д-р екон. наук, проф. *О.В. Васюренко*;
д-р екон. наук, проф. *Л.В. Кривенко*;
д-р екон. наук, проф. *М.І. Макаренко*;
д-р екон. наук, проф. *С.П. Ярошенко*;
канд. екон. наук, доц. *Л.П. Чижов*;
канд. екон. наук, доц. *Т.О. Семененко*;
канд. юрид. наук, доц. *В.В. Сухонос*;
д-р екон. наук, доц. *І.О. Школьник*
(відповідальний секретар)

Рекомендовано до друку вченою радою Державного вищого навчального закладу "Українська академія банківської справи Національного банку України", протокол № 2 від 18 листопада 2010 р.

При передруку матеріалів, опублікованих у журналі, посилання на "Вісник Української академії банківської справи" обов'язкове. Редакція може публікувати матеріали в порядку обговорення, не обов'язково поділяючи точку зору авторів щодо змісту поданих статей. Відповідальність за фактичні помилки, достовірність інформації та точність викладених фактів несуть автори. Статті не рецензуються. Рукописи не повертаються. Усі права застережено.

Відповідальна за випуск

Т.М. Петренко

Редактори

Н.І. Козьменко

Г.М. Нужненко

Комп'ютерна верстка

Н.А. Височанська

Адреса ДВНЗ "Українська академія банківської справи Національного банку України":
40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57.
Тел.: (0542) 77-02-83, 77-02-82, факс: (0542) 61-90-40.
E-mail: info@academy.sumy.ua

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ

Коваленко Ю.М.

ІНСТИТУЦІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ 3

Місяць Н.О.

ВАЛЮТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОТОЧНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ В УКРАЇНІ 9

Єпіфанова М.А.

ІНСТРУМЕНТИ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ: СУТНІСТЬ, КЛАСИФІКАЦІЯ,
ХАРАКТЕРИСТИКА..... 17

РОЗДІЛ 2. ТЕОРІЯ ФІНАНСІВ І БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Савкова О.М., Кочетков В.М.

ВПЛИВ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ НА ВАРТІСТЬ ОБ'ЄКТІВ НЕРУХОМОСТІ 22

Крилова В.В., Крилова А.О.

ВИЗНАЧЕННЯ РОЛІ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ В СИСТЕМІ РЕГУЛЮВАННЯ
ТА НАГЛЯДУ ЗА ФІНАНСОВИМ СЕКТОРОМ..... 27

Левченко В.П.

ДІЯЛЬНІСТЬ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ..... 33

Бондаренко Є.П., Дмитренко Д.М.

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ..... 38

Шевченко Н.В.

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ 42

Сомик А.В.

ОСОБЛИВОСТІ ДІЇ КАНАЛУ ЦІН АКТИВІВ ТРАНСМІСІЙНОГО МЕХАНІЗМУ
ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ В КРИЗОВИЙ ПЕРІОД 45

РОЗДІЛ 3. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Сало І.В., Стельмах Т.Ю.

УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТОМ ВІД ВЗАЄМОДІЇ ВАЛЮТНОГО ТА КРЕДИТНОГО РИЗИКІВ БАНКУ 52

Карчева Г.Т.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ
В ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД 58

Гаряга Л.О., Білашенко О.С.

МОНІТОРИНГ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ БАНКУ З ВИКОРИСТАННЯМ
ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОКАЗНИКА 64

Подчесова В.Ю., Білик Т.М.

ПОБУДОВА МОДЕЛІ ВИЗНАЧЕННЯ СКЛАДОВИХ АНАЛІЗУ ТА СТУПЕНЯ КРЕДИТНОГО
РИЗИКУ БАНКУ 70

<i>Нрыtsenko L., Wojarko I.</i> COMPETITIVE ABILITY OF THE BANKING SYSTEM IN THE PROCESS CONTEXT OF GLOBALIZED DEVELOPMENT	77
<i>Левшаков С.Ф.</i> ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ ЕЛЕКТРОННИХ ЦИФРОВИХ ПІДПИСІВ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ	80
<i>Верхуша Н.П.</i> ІНСТРУМЕНТАРІЙ ОЦІНКИ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ БАНКУ	85
<i>Степаненко А.І.</i> МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОЇ УЧАСТІ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ	90
<i>Шалига Т.С.</i> РОЗВИТОК ДИСТАНЦІЙНИХ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ ЯК ПОКАЗНИК МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕЛЕМЕНТІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ	95
<i>Мірошниченко О.В.</i> МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКУ З УРАХУВАННЯМ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО ТА ВНУТРІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	99

РОЗДІЛ 4. ПРИКЛАДНІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ

<i>Ort P.</i> ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОЦЕНКИ ЗЕМЕЛЬНОГО УЧАСТКА КАК ЗАЛОГОВОГО ИНСТРУМЕНТА ПРИ КРЕДИТОВАНИИ	108
<i>Šeflová O.</i> РАЗВИТИЕ ИПОТЕЧНОГО КРЕДИТНОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ С ЗАЛОГОМ ЗЕМЕЛЬНОГО УЧАСТКА НА ТЕРРИТОРИИ ЧЕШСКОЙ РЕСПУБЛИКИ.....	111
<i>Кравчук Г.В.</i> ЕТАПИ ТРАНСФОРМАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	114
<i>Пахненко О.М.</i> ФІНАНСОВІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ СТРАХОВИМИ РИЗИКАМИ НА ЗОВНІШНЬОМУ СТРАХОВОМУ РИНКУ	118
<i>Багмет К.В.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕДУМОВ БАНКІВСЬКО-СТРАХОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	123
<i>Єрмошенко А.М.</i> ІНТЕГРАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ У КОНТЕКСТІ ВЗАЄМОДІЇ СТРАХОВИКІВ І БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ.....	129

УДК 339.137.2:336.71

*О.В. Мірошниченко, ст. викладач кафедри банківської справи,
ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”*

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКУ З УРАХУВАННЯМ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО ТА ВНУТРІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті розглядається методичний підхід до оцінки конкурентоспроможності банку з урахуванням взаємозв'язку факторів зовнішнього та внутрішнього середовища з використанням методів економіко-математичного моделювання

Ключові слова: конкурентоспроможність банку, ендогенні та екзогенні фактори конкурентоспроможності банку, метод економіко-математичного моделювання, конкурентна позиція банку.

Постановка проблеми. Виходячи з того, що на вітчизняному банківському ринку відбувається підвищення вимог до показників ефективності та стабільності функціонування його суб'єктів, актуальності набуває своєчасна та адекватна оцінка власної конкурентної позиції банків. Таким чином, менеджменту банку необхідно постійно проводити дослідження як безпосередньо рівня власної конкурентної позиції, так і загального стану конкуренції на банківському ринку в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам конкурентоспроможності банку присвячені наукові праці українських вчених,

таких як: Ю.О. Заруба [1], Л.Ф. Романенко [2], І. Фомін [3], І. Волошин [4], Ю.П. Пікуш [5] та інші. Разом з тим в Україні недостатньо досліджено управління конкурентоспроможністю банків, не існує єдиної методики її оцінки, а також не розроблено рекомендації щодо основних напрямів її зміцнення на сучасному етапі економічного розвитку. Зазначене вище обумовлює необхідність поглиблення досліджень в даному напрямку.

Мета статті. Інструментом вирішення вказаної проблеми виступає формалізація процесів і закономірностей, які характеризують конкурентну позицію банку за допомогою використання методу економіко-математичного моделювання. Отже, метою статті є розробка науково-методичного

підходу до оцінки рівня конкурентоспроможності банку, що дозволить не лише надати кількісну оцінку поточного рівня конкурентного стану, але і визначити економічно обґрунтовану основу прийняття ефективних управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу. Базуючись на загальних вимогах до оцінки рівня конкурентоспроможності банку, комплексну економіко-математичну модель даного процесу можна представити у вигляді наступної послідовності етапів реалізації:

- 1) визначення факторів, які впливають на конкурентоспроможність банку на ринку банківських послуг;
- 2) систематизація виділених факторів у розрізі їх впливу на рівень конкурентоспроможності (внутрішнього та зовнішнього характеру);
- 3) класифікація напрямків та специфіки впливу визначених факторів на рівень конкурентної позиції банку. Так, в окремі групи запропоновано виділити ті фактори, які зі збільшенням підвищують загальний рівень конкурентоспроможності, а в іншу – фактори, для яких характерна протилежна тенденція;
- 4) формування системи критеріїв для кожного фактора конкурентоспроможності банку та виділення тих з них, для яких існують нормативні значення (встановлені НБУ), а також тих показників, граничні значення яких регламентуються не законодавством, а на рівні банку в сформованих планах;
- 5) градація бальних оцінок в розрізі кожного з виділених критеріїв залежно від:
 - гранично допустимого інтервалу (відкритого чи закритого) для критеріїв, яким відповідають нормативні рівні;
 - ступеня наближеності до середнього значення як мінімально допустимого рівня конкурентоспроможності банку в умовах існуючої кон'юнктури банківського ринку;
- 6) виділення системоутворюючих елементів рівня конкурентоспроможності банку:
 - реальної частини (індикатор виконання або невиконання встановлених вимог до діяльності банку);
 - потенційної частини (ступінь перевищення досягнутого рівня конкурентоспроможності банку понад встановлені значення);
- 7) проведення кількісної оцінки рівня конкурентоспроможності на основі її системоутворюючих елементів;
- 8) розрахунок інтегрального рівня конкурентоспроможності банку як суми показників, які характеризують реальну та потенційну частину;

9) надання якісної характеристики досягнутого рівня конкурентної позиції конкретного банку на ринку банківських послуг;

10) графічна інтерпретація отриманих результатів оцінки рівня конкурентоспроможності банку як комбінації координат точки на площині (співвідношення реальної та потенційної частин).

11) прийняття управлінських рішень керівництвом банку щодо подальших планів розвитку банку.

Таким чином, розглянувши послідовність етапів проведення оцінки рівня конкурентоспроможності банку, проведемо детальне дослідження кожного з них та визначимо їх специфічні аспекти. Так, базисом проведення аналізу ефективної діяльності банку на ринку банківських послуг виступає формування множини критеріїв, серед яких: темп приросту ВВП (K_1), індекс промислового виробництва (K_2), відношення ВВП до обсягу грошового агрегата M2 (швидкість обігу), кількість обертів (K_3), кількість діючих банків (K_4), кількість банків в режимі ліквідації (K_5), приріст обсягів наданих депозитів (K_6), приріст обсягів наданих кредитів (K_7), середня процентна ставка за кредитами (K_8), темпи зростання/зниження середньомісячної номінальної заробітної плати (K_9), політична стабільність/нестабільність (K_{10}), коефіцієнт адекватності основного капіталу (K_{11}), коефіцієнт прибуткових активів (K_{12}), коефіцієнт миттєвої ліквідності (K_{13}), коефіцієнт поточної ліквідності (K_{14}), коефіцієнт короткострокової ліквідності (K_{15}), коефіцієнт кредитної активності (K_{16}), коефіцієнт кредитної політики банку (K_{17}), коефіцієнт рентабельності чистих активів (K_{18}), коефіцієнт покриття (K_{19}), коефіцієнт строкових депозитів (K_{20}), частка статутного капіталу в капіталі банку (K_{21}), організаційна структура і розподіл повноважень керівництва (K_{22}), фінансова структура банку (K_{23}), кількість філій (K_{24}), кількість відділень (K_{25}), розгалуженість мережі банкоматів (K_{26}), наявність необхідних дозволів (K_{27}), ступінь універсалізації, диференціації продуктів банку (K_{28}), спеціалізація банку (K_{29}), наявність перспективних проектів (K_{30}), аналіз спектра послуг, наданих банком, порівняно з існуючими на ринку фінансовими послугами (K_{31}), впровадження нових технологій у банку (K_{32}), програмне та апаратне забезпечення, яке використовується в банку (K_{33}), строк роботи банку на ринку (K_{34}), наявність рейтингових оцінок від рейтингових агенцій (K_{35}), наявність у банку обґрунтованої концепції розвитку (K_{36}), наявність стратегії банку у сфері управ-

ління ризиками (K_{37}), характеристика маркетингової стратегії банку відносно просування банківських послуг на ринок (K_{38}), відношення дефіциту державного бюджету до ВВП (K_{39}), відношення обсягу грошового агрегата М3 до ВВП (рівень монетизації) (K_{40}), обсяг готівки (K_{41}), рівень інфляції (K_{42}), темп зміни індексу офіційного курсу гривні до долара США до показників попереднього періоду (K_{43}), зміна грошової бази НБУ (показник емісійної активності НБУ) (K_{44}), облікова ставка НБУ (K_{45}), середня ставка депозитних ресурсів (K_{46}), рівень безробіття (за методологією МОП) (K_{47}), нестабільність економіки країни (фінансово-економічна криза) (K_{48}), коефіцієнт ризику цінних паперів (K_{49}), коефіцієнт дебіторської заборгованості (K_{50}), коефіцієнт адекватності регулятивного капіталу (K_{51}), мультиплікатор капіталу (K_{52}), коефіцієнт списаних кредитів (K_{53}), коефіцієнт кредиторської заборгованості (K_{54}), коефіцієнт фінансового леверіджу (K_{55}), витрати на оплату праці персоналу на одну гривню активів (K_{56}), вартість основних засобів на одного праців-

ника (K_{57}), наявні та можливі судові позови, у тому числі клієнтів, органів державного регулювання та НБУ (K_{58}), взаємовідносини банку з НБУ, наявність випадків невиконання його вимог (K_{59}), аналіз ступеня залежності банку від обмеженого кола клієнтів (K_{60}).

Виходячи з того, що наведені вище критерії комплексно характеризують вплив факторів на конкурентоспроможність банку, необхідно провести їх виокремлення в розрізі їх характеру та напрямку впливу на конкурентоспроможність банку. Отже, проведемо систематизацію даних критеріїв в межах зовнішніх та внутрішніх факторів впливу та класифікацію залежно від специфіки їх впливу на рівень конкурентоспроможності (зі збільшенням яких підвищують загальний рівень результативного показника, зі збільшенням яких зменшують результативний показник). Для наочного представлення розглянутої специфіки систематизації та класифікації критеріїв факторів конкурентоспроможності банку пропонується побудувати таблицю (табл. 1).

Таблиця 1

Представлення результатів систематизації та класифікації фінансових показників оцінки рівня конкурентоспроможності комерційного банку

Класифікаційна група	Систематизація фінансових показників	
	екзогенного характеру	ендогенного характеру
Показники, зі збільшенням яких підвищується загальний рівень конкурентоспроможності	$K_1, K_2, K_3, K_4, K_5, K_6, K_7, K_8, K_9, K_{10}$	$K_{11}, K_{12}, K_{13}, K_{14}, K_{15}, K_{16}, K_{17}, K_{18}, K_{19}, K_{20}, K_{21}, K_{22}, K_{23}, K_{24}, K_{25}, K_{26}, K_{27}, K_{28}, K_{29}, K_{30}, K_{31}, K_{32}, K_{33}, K_{34}, K_{35}, K_{36}, K_{37}, K_{38}$
Показники, зі збільшенням яких знижується загальний рівень конкурентоспроможності	$K_{39}, K_{40}, K_{41}, K_{42}, K_{43}, K_{44}, K_{45}, K_{46}, K_{47}, K_{48}$	$K_{49}, K_{50}, K_{51}, K_{52}, K_{53}, K_{54}, K_{55}, K_{56}, K_{57}, K_{58}, K_{59}, K_{60}$

Продовжуючи дослідження факторів конкурентоспроможності банку, необхідно зазначити, що значення частини з визначеної сукупності критеріїв регламентуються на законодавчому рівні та для них визначені нормативні значення ($K_{11}, K_{12}, K_{13}, K_{14}, K_{15}, K_{16}, K_{17}, K_{18}, K_{19}, K_{20}, K_{49}, K_{50}, K_{51}, K_{52}, K_{53}, K_{54}, K_{55}$). Інша група критеріїв ($K_1, K_2, K_3, K_4, K_5, K_6, K_7, K_8, K_9, K_{21}, K_{24}, K_{25}, K_{26}, K_{34}, K_{39}, K_{40}, K_{41}, K_{42}, K_{43}, K_{44}, K_{45}, K_{46}, K_{47}, K_{49}, K_{50}, K_{51}, K_{52}, K_{53}, K_{54}, K_{55}, K_{56}, K_{57}$), які характеризують загальний стан розвитку економіки та кон'юнктури банківського ринку, не мають нормативно встановлених інтервалів допустимих рівнів.

Виходячи з цього, в рамках запропонованого методичного підходу гранично допустимі значення для даних критеріїв визначаються на базі виділення квантилів. Крім того, з метою визначення рівня конкурентоспроможності банку запропоновано використовувати критерії ($K_{10}, K_{22},$

$K_{23}, K_{27}, K_{28}, K_{29}, K_{30}, K_{31}, K_{32}, K_{33}, K_{35}, K_{36}, K_{37}, K_{38}, K_{48}, K_{58}, K_{59}, K_{60}$), оцінка яких проводиться за допомогою бінарних характеристик (приймають значення "0" або "1").

З метою надання кількісної оцінки рівня конкурентоспроможності банку необхідно надати бальну оцінку кожному з виділених критеріїв залежно від виконання та ступеня відповідності встановленим вимогам. Так, для групи критеріїв, для яких існують нормативи на законодавчому рівні, пропонується присвоювати значення в розмірі 50 балів у випадку знаходження значення коефіцієнта в межах допустимого інтервалу та "0" балів – в іншому випадку. Аналогічно до наведеного підходу проводиться кількісне оцінювання рівня конкурентоспроможності на основі бінарних показників: присвоюється 50 балів у випадку прийняття бінарною характеристикою значення "1", та "0" балів – у протилежному випадку.

На відміну від розглянутої вище градації бальних оцінок, для групи критеріїв, для яких не існує нормативних значень, допустимі рівні встановлюються на основі розрахованих квантилів. Отже, якщо значення відповідного критерію попадає в один з інтервалів від мінімального значення до першого квантиля і від п'ятого квантиля – до максимального значення, кількісній оцінці рівня конкурентоспроможності присвоюється нульова бальна характеристика.

У випадку відповідності критеріїв інтервалу значень від першого до п'ятого квантиля пропонується проводити наступну градацію бальних оцінок (виходячи із загальноприйнятого підходу в рамках статистичного аналізу): 30 балів – інтервал значень від 1-го до 2-го квантиля; 50 балів – інтервал значень від 2-го до 3-го квантиля (середньої величини); 70 балів – інтервал значень від 3-го квантиля (середньої величини)

до 4-го квантиля; 100 балів – інтервал значень від 4-го до 5-го квантиля.

Актуальності набуває ідентифікація системоутворюючих складових рівня конкурентоспроможності банку в розрізі кількісної оцінки як поточного рівня результативної ознаки, так і потенціалу до її покращення. Таким чином, на основі виконання або невиконання критеріями встановлених нормативних значень кожному з них надається бальна оцінка, яка в сумі за всіма критеріями відповідає реальній частині рівня конкурентоспроможності банку. Математичні складові даного показника пропонується розраховувати наступним чином:

1) складова реальної частини рівня конкурентоспроможності банку, що характеризує вплив зовнішнього характеру, та збільшення даного показника призводить до збільшення загального рівня результативної ознаки:

$$B_i = S_1 [b_{i1} |_{h_i \geq H_i}] + (1 - S_1) \left[\begin{aligned} & S_2 (b_{i2} |_{h_i \in [min; kv1]}) + S_3 (b_{i3} |_{h_i \in (kv1; kv2]}) + \\ & S_4 (b_{i4} |_{h_i \in (kv2; sr]}) + S_5 (b_{i5} |_{h_i \in (sr; kv4]}) + \\ & S_6 (b_{i5} |_{h_i \in (kv4; kv5]}) + S_7 (b_{i7} |_{h_i \in (kv5; max]}) \end{aligned} \right], \quad (1)$$

де B_i – сумарна кількість балів реальної складової (отриманих як результат аналізу i -го ($i = 1 \div m$) зовнішнього фактора впливу за відповідною шкалою), рівня конкурентоспроможності банку;

S_1 – індикатор використання одного з підходів:

$S_1 = 1$ – якщо показники конкурентоспроможності банку можливо порівняти з їх нормативними значеннями;

$S_1 = 0$ – за умови відсутності нормативних значень показників конкурентоспроможності банку;

b_{i1} – кількість балів, яку отримує банк при оцінці i -го зовнішнього фактора впливу (за умови наявності нормативного значення показника конкурентоспроможності);

b_{i2} – кількість балів, яку отримує банк при оцінці i -го зовнішнього фактора впливу (за умови відповідності значення показника конкурентоспроможності інтервалу значень від мінімального до 1-го квантиля, індикатор S_2 приймає значення 1, в іншому випадку – “0”);

b_{i3} – кількість балів, яку отримує банк при оцінці i -го зовнішнього фактора впливу

(за умови відповідності значення показника конкурентоспроможності інтервалу значень від 1-го до 2-го квантиля, індикатор S_3 приймає значення 1, в іншому випадку – “0”);

b_{i4} – кількість балів, яку отримує банк при оцінці i -го зовнішнього фактора впливу (за умови відповідності значення показника конкурентоспроможності інтервалу значень від 2-го до 3-го квантиля (середньої величини), індикатор S_4 приймає значення 1, в іншому випадку – “0”);

b_{i5} – кількість балів, яку отримує банк при оцінці i -го зовнішнього фактора впливу (за умови відповідності значення показника конкурентоспроможності інтервалу значень від 3-го квантиля (середньої величини) до 4-го квантиля, індикатор S_5 приймає значення 1, в іншому випадку – “0”);

b_{i6} – кількість балів, яку отримує банк при оцінці i -го зовнішнього фактора впливу (за умови відповідності значення показника конкурентоспроможності інтервалу значень від 4-го до 5-го квантиля, індикатор S_6 приймає значення 1, в іншому випадку – “0”);

b_{i7} – кількість балів, яку отримує банк при оцінці i -го зовнішнього фактора впливу (за умови відповідності значення показника конкурентоспроможності інтервалу значень від 5-го квантиля до максимальної величини, індикатор S_7 приймає значення 1, в іншому випадку – “0”);

h_i – чисельна характеристика i -го показника;
 H_i – нормативне значення i -го показника.

2) складова реальної частини рівня конкурентоспроможності банку, що характеризує вплив внутрішніх факторів, та збільшення даного показника призводить до збільшення загального рівня результативної ознаки:

$$B_l = S_1 [b_{l1} |_{h_l \geq H_l}] + (1 - S_1) \left[S_2 (b_{l2} |_{h_l \in [\min; kv1]}) + S_3 (b_{l3} |_{h_l \in (kv1; kv2]}) + S_4 (b_{l4} |_{h_l \in (kv2; sr]}) + S_5 (b_{l5} |_{h_l \in (sr; kv4]}) + S_6 (b_{l5} |_{h_l \in (kv4; kv5]}) + S_7 (b_{l7} |_{h_l \in (kv5; \max]}) \right], \quad (2)$$

де B_l – сумарна кількість балів реальної складової (отриманих як результат аналізу l -го ($l = m + 1 \div k$) внутрішнього фактора впливу за відповідною шкалою) рівня конкурентоспроможності банку;

3) складова реальної частини рівня конкурентоспроможності банку, що характеризує вплив зовнішніх факторів, збільшення даного показника призводить до зменшення загального рівня результативної ознаки:

$$B_g = S_1 [b_{g1} |_{h_g \geq H_g}] + (1 - S_1) \left[S_2 (b_{g2} |_{h_g \in [\min; kv1]}) + S_3 (b_{g3} |_{h_g \in (kv1; kv2]}) + S_4 (b_{g4} |_{h_g \in (kv2; sr]}) + S_5 (b_{g5} |_{h_g \in (sr; kv4]}) + S_6 (b_{g5} |_{h_g \in (kv4; kv5]}) + S_7 (b_{g7} |_{h_g \in (kv5; \max]}) \right], \quad (3)$$

де B_g – сумарна кількість балів реальної складової (отриманих як результат аналізу i -го ($g = k + 1 \div z$) зовнішнього фактора впливу за відповідною шкалою) рівня конкурентоспроможності банку;

4) складова реальної частини рівня конкурентоспроможності банку, що характеризує вплив внутрішніх факторів та збільшення даного показника призводить до зменшення загального рівня результативної ознаки:

$$B_t = S_1 [b_{t1} |_{h_t \geq H_t}] + (1 - S_1) \left[S_2 (b_{t2} |_{h_t \in [\min; kv1]}) + S_3 (b_{t3} |_{h_t \in (kv1; kv2]}) + S_4 (b_{t4} |_{h_t \in (kv2; sr]}) + S_5 (b_{t5} |_{h_t \in (sr; kv4]}) + S_6 (b_{t5} |_{h_t \in (kv4; kv5]}) + S_7 (b_{t7} |_{h_t \in (kv5; \max]}) \right], \quad (4)$$

де B_t – сумарна кількість балів реальної складової (отриманих як результат аналізу t -го ($t = z + 1 \div v$) внутрішніх факторів за відповідною шкалою), рівня конкурентоспроможності банку.

Відповідно, загальний рівень реальної частини кількісної оцінки конкурентоспроможності банку можна представити за допомогою наступного співвідношення:

$$B = f(B_i; B_j; B_g; B_t), \quad (5)$$

де B – реальна частина інтегрального рівня конкурентоспроможності банку.

Значення даного показника (B) дає змогу стверджувати про досягнутий рівень отриманих конкурентних позицій даного банку протягом

періоду часу, що аналізується. Перехід від кількісної оцінки реальної частини інтегрального рівня конкурентоспроможності банку до її якісної характеристики проводиться на основі виділення інтервалів можливих значень (табл. 2).

Поряд з перевагами, які є результатами проведення кількісної оцінки рівня конкурентоспроможності банку, слід зазначити, що реальна частина характеризує тільки факт виконання або невиконання банком встановлених нормативних вимог, не враховуючи ступеня перевищення нормативних значень, що виступає основою визначення потенціальних можливостей банку в напрямку підвищення ефективності його діяльності. Показником, який нівелює дану проблему, виступає потенційна частина інтегральної оцінки рівня конкурентоспроможності банку.

Таблиця 2

Надання якісної характеристики реальної частини оцінки рівня конкурентоспроможності комерційного банку

Інтервал значень кількісної характеристики	Якісна характеристика реальної частини інтегрального рівня конкурентоспроможності банківської установи
$[0; 30 \cdot (m + k + z + v)]$	критичний
$[30 \cdot (m + k + z + v); 50 \cdot (m + k + z + v)]$	прийнятний
$[50 \cdot (m + k + z + v); 70 \cdot (m + k + z + v)]$	значний
$[70 \cdot (m + k + z + v); 100 \cdot (m + k + z + v)]$	високий

Базисом її розрахунку виступає бальна оцінка, яка враховує частку перевищення критеріїв понад встановлені нормативні або планові значення та відповідно розраховується як темп приросту.

Таким чином, необхідно зазначити, що враховуючи зазначені вище аспекти оцінки конкурентоспроможності банку, математична форма запису підходу до надання кількісної оцінки потенційної частини має наступний вигляд:

$$U_f = C_1 \left[u_{f1} \left| \frac{h_f - H_f}{H_f} \times 100\% \in M_{f1} \right. \right] + (1 - C_1) \times \left[C_2 \left(u_{f2} \left| \frac{h_f - H_f}{H_f} \times 100\% \in M_{f2} \right. \right) + C_3 \left(u_{f3} \left| \frac{h_f - H_f}{H_f} \times 100\% \in M_{f3} \right. \right) + C_4 \left(u_{f4} \left| \frac{h_f - H_f}{H_f} \times 100\% \in M_{f4} \right. \right) + C_5 \left(u_{f5} \left| \frac{h_f - H_f}{H_f} \times 100\% \in M_{f5} \right. \right) + C_6 \left(u_{f6} \left| \frac{h_f - H_f}{H_f} \times 100\% \in M_{f6} \right. \right) + C_7 \left(u_{f7} \left| \frac{h_f - H_f}{H_f} \times 100\% \in M_{f7} \right. \right) \right] \quad (6)$$

Множина M_{f1} визначається на основі наступних правил:

$$u_{f1} |_{r=1:4} = \begin{cases} q_{f1}, \text{ якщо } \frac{h_f - H_f}{H_f} \cdot 100\% \in [0\%; 30\%) \\ q_{f2}, \text{ якщо } \frac{h_f - H_f}{H_f} \cdot 100\% \in [50\%; 70\%) \\ q_{f3}, \text{ якщо } \frac{h_f - H_f}{H_f} \cdot 100\% \in [0\%; 30\%) \\ q_{f4}, \text{ якщо } \frac{h_f - H_f}{H_f} \cdot 100\% \in [0\%; 30\%) \end{cases}, (7)$$

де U_f – сумарна кількість балів потенційної складової (отриманих як результат аналізу f -го ($f = 1 \div v$) фактора впливу за відповідною шкалою), рівня конкурентоспроможності банку;

C_1 – індикатор використання одного з підходів:

$C_1 = 1$, якщо показники конкурентоспроможності банку можливо порівняти з їх нормативними значеннями;

$C_1 = 0$ за умови відсутності нормативних значень показників конкурентоспроможності банку;

u_{f1} – кількість балів, яку отримує банк при оцінці f -го фактора впливу (за умови наявності нормативного значення показника конкурентоспроможності);

u_{f2} – кількість балів, яку отримує банк при оцінці f -го фактора впливу (за умови відповідності значення показника конкурентоспроможності інтервалу значень від мінімального до 1-го квантиля, індикатор S_2 приймає значення 1, в іншому випадку – “0”);

u_{f3} – кількість балів, яку отримує банк при оцінці f -го фактора впливу (за умови відповідності значення показника конкурентоспроможності інтервалу значень від 1-го до 2-го квантиля, індикатор S_3 приймає значення 1, в іншому випадку – “0”);

u_{f4} – кількість балів, яку отримує банк при оцінці f -го фактора впливу (за умови відповідності значення показника конкурентоспроможності інтервалу значень від 2-го до 3-го квантиля (сере-

- дної величини), індикатор S_4 приймає значення 1, в іншому випадку – “0”);
- u_{f5} – кількість балів, яку отримує банк при оцінці f -го фактора впливу (за умови відповідності значення показника конкурентоспроможності інтервалу значень від 3-го квантиля (середньої величини) до 4-го квантиля, індикатор S_5 приймає значення 1, в іншому випадку – “0”);
- u_{f6} – кількість балів, яку отримує банк при оцінці f -го фактора впливу (за умови відповідності значення показника конкурентоспроможності інтервалу значень від 4-го до 5-го квантиля, індикатор S_6 приймає значення 1, в іншому випадку – “0”);
- u_{f7} – кількість балів, яку отримує банк при оцінці f -го фактора впливу (за умови відповідності значення показника конкурентоспроможності інтервалу значень від 5-го квантиля до максимальної величини, індикатор S_7 приймає значення 1, в іншому випадку – “0”);
- q_{fr} – додаткова кількість балів.

Аналогічно методиці надання кількісної оцінки реальної частини інтегрального рівня конкурентоспроможності банку потенційна частина даної характеристики також має наступні чотири складові, які запропоновано розраховувати на основі формули (6):

- $C_i = U_f | f = 1 \div m$ – складова потенційної частини рівня конкурентоспроможності банку, що характеризує вплив зовнішніх факторів, збільшення даного показника призводить до збільшення загального рівня результативної ознаки;
- $C_l = U_f | f = m + 1 \div k$ – складова потенційної частини рівня конкурентоспроможності банку, що характеризує вплив внутрішніх факторів характеру, збільшення даного показника призводить до збільшення загального рівня результативної ознаки;
- $C_g = U_f | f = k + 1 \div z$ – складова потенційної частини рівня конкурентоспроможності банку, що характеризує вплив зовнішніх факторів, збільшення даного показника призводить до зменшення загального рівня результативної ознаки;
- $C_t = U_f | f = z + 1 \div v$ – складова потенційної частини рівня конкурентоспроможності банку,

що характеризує вплив внутрішніх факторів, збільшення даного показника призводить до зменшення загального рівня результативної ознаки.

Отже, загальний рівень потенційної частини інтегральної оцінки рівня конкурентоспроможності банку розраховується як сума елементів, що її формують, за наступною формулою:

$$C = f(C_i; C_l; C_g; C_t), \quad (8)$$

де C – потенційна частина інтегрального рівня конкурентоспроможності банку.

Надавши кількісну оцінку реальній та потенційній частині рівня конкурентоспроможності банку, можна провести розрахунок інтегрального рівня даного показника (9):

$$E = \sum_{k=1}^4 B_k + \sum_{k=1}^4 C_k, \quad (9)$$

де E – інтегральний рівень конкурентоспроможності банку. В розрізі даної функції введені наступні позначення:

$$B_i = B_1; B_l = B_2; B_g = B_3; B_t = B_4;$$

$$C_i = C_1; C_l = C_2; C_g = C_3; C_t = C_4$$

Виходячи з того, що на попередніх етапах реалізації науково-методичного підходу до оцінки рівня конкурентоспроможності банку було встановлено недостатню адекватність використання тільки реальної частини, то необхідності набуває проведення коригування якісної характеристики інтегрального показника конкурентоспроможності з урахуванням впливу потенційної частини (табл. 3).

Таблиця 3

Якісна характеристика інтегрального показника конкурентоспроможності комерційного банку

Інтервал значень кількісної характеристики	Якісна характеристика інтегрального рівня конкурентоспроможності банківської установи
$[0; 45 \cdot (m + k + z + v)]$	критичний
$[45 \cdot (m + k + z + v); 75 \cdot (m + k + z + v)]$	прийнятний
$[75 \cdot (m + k + z + v); 105 \cdot (m + k + z + v)]$	значний
$[105 \cdot (m + k + z + v); 150 \cdot (m + k + z + v)]$	високий

Розглянувши інтегральний рівень конкурентоспроможності банку як суму реальної та потенційної частин, можна виявити напрямки подальшого покращення ефективності діяльності банку.

З метою визначення параметрів досягнутого поточного стану рівня конкурентної позиції ба-

нку на ринку та ідентифікації основних його складових, впливаючи на які менеджмент банку має можливість відкоригувати проблемні напрямки діяльності, доцільно представити графічну інтерпретацію отриманих результатів (рис. 1).

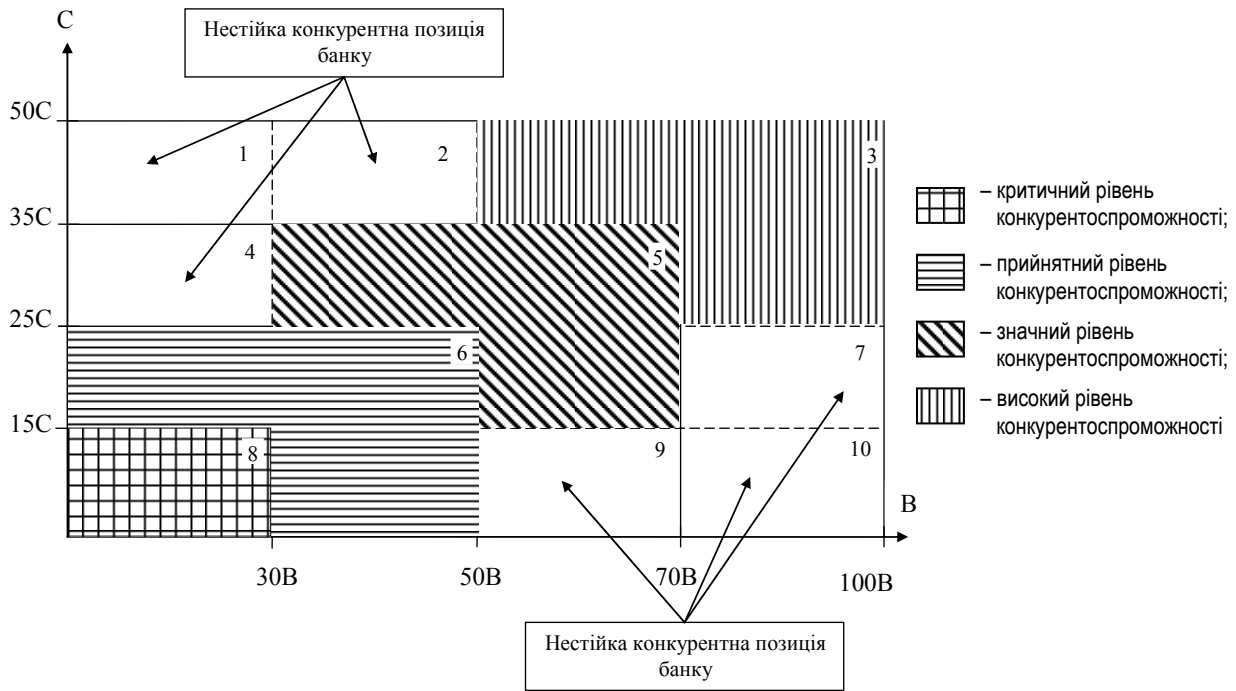

Рис. 1. Визначення конкурентоспроможності банку

Таким чином, можна сказати, що отриманий рівень конкурентоспроможності банку за допомогою графічного зображення можна інтерпретувати як точку на площині, координатами якої виступають значення реальної та потенційної частин результативного показника.

Досліджуючи процес прийняття управлінських рішень на основі графічної інтерпретації результатів застосування етапів науково-методичного підходу до оцінки рівня конкурентоспроможності комерційного банку, доцільно зазначити, що:

1. Аналогом якісної характеристики досягнутої інтегральної оцінки конкурентної позиції банку виступають області 3, 5, 6, 8 (див. рис. 1). Тобто менеджмент банку має можливість чітко стверджувати про існуючий рівень конкурентоспроможності.

2. Відповідністю нестійкої конкурентної позиції банку на ринку є області 1, 2, 4, 7, 9, 10.

2.1. Області 1, 2, 4 характеризуються тим фактом, що досягнутий рівень конкурентоспроможності переважно обумовлений використанням потенційних можливостей окремої групи фінан-

сових показників, тобто значним рівнем потенційної частини.

2.2. Області 7, 9, 10 описують нестійку конкурентну позицію банку, яка є результатом невідповідності між реальною та потенційною частинами інтегрального рівня конкурентоспроможності, що отримані в основному за рахунок чіткого додержання нормативних значень. Так, у випадку навіть незначної зміни внутрішнього та зовнішнього середовища значення фінансових показників не будуть відповідати нормативним вимогам, оскільки банк не забезпечує необхідний запас власної фінансової міцності (за рахунок потенційної частини).

Висновки. Розроблений науково-методичний підхід до оцінки рівня конкурентоспроможності банку дає можливість виявити параметри досягнутої конкурентної позиції на ринку та ідентифікувати потенційні можливості її покращення за рахунок прийняття менеджментом комерційної установи гнучких управлінських рішень відносно балансування між дійсною та уявною частинами результативного показника.

Список літератури

1. Заруба Ю. О. Фінансовий механізм підвищення конкурентоспроможності банку : дис.. канд. екон. наук : 08.04.01 / Заруба Юрій Олександрович. – Київ, 2003, – 172 с.
2. Романенко Л. Ф. Банківський маркетинг : підручник / Л. Ф. Романенко ; Мін-во освіти і науки України, Відкритий міжн. ун-т розвитку людини “Україна”. – К. : ЦНЛ, 2004. – 344 с.
3. Фомін І. Рейтингова оцінка комерційного банку в системі діагностики його конкурентоспроможності / І. Фомін // Вісник НБУ. – 2002. – № 4. – С. 11–13.
4. Волощук І. П. Управління конкурентоспроможністю банків в умовах трансформаційної економіки : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.04.01 “Фінанси, грошовий обіг та кредит” / Волощук Іван Петрович. – Київ, 2002. – 23 с.
5. Пікуш Ю. П. Управління конкурентоспроможністю банку в умовах фінансової лібералізації : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.04.01 “Фінанси, грошовий обіг та кредит” / Пікуш Юрій Петрович. – Суми, 2006. – 27 с.

Summary

The article describes the methodological approach to assessing the competitiveness of the bank based on the relationship of factors external and internal environment using the methods of economic-mathematical modeling

Отримано 08.11.2010

ДВНЗ "Українська академія банківської справи Національного банку України".
Адреса: 40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції: серія ДК № 2316

Підписано до друку 15.12.2010. Формат 60x84 1/8. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Обл.-вид. арк. 11,8. Ум. друк. арк. 16,8. Тираж 300 пр. Зам. № 1028

Журнал надруковано на обладнанні ДВНЗ "Українська академія банківської справи Національного банку України"